

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 9, Αρ. 6B (2017)

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Τόμος 6, Μέρος Β

Πρακτικά

9^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή
& εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αθήνα, 23 – 26 Νοεμβρίου 2017

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Επιμέλεια
Αντώνης Λιοναράκης
Σύλβη Ιωακειμίδου
Μαρία Νιάρη
Γκέλη Μανούσου
Τόνια Χαρτοφύλακα
Σοφία Παπαδημητρίου
Άννα Αποστολίδου

ISBN 978-618-5335-01-4
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Οπτικοποιώντας την Ιστορία με μαθητές
Δημοτικού Σχολείου

Χριστίνα Δημήτριος Λούστα

doi: [10.12681/icodl.1062](https://doi.org/10.12681/icodl.1062)

Οπτικοποιώντας την Ιστορία με μαθητές Δημοτικού Σχολείου

Visualizing History with Primary School students

Χριστίνα Λούστα

Δασκάλα

Συντονίστρια Εκπαίδευσης Προσφύγων

crest_lou@hotmail.com

Abstract

“What are we celebrating on March 25th and what on October 28th?” we hear journalists asking young people in road reports. What’s the reason of the usually faulty answers? Who is ultimately the purpose of teaching history?

This article attempts to give answers to these questions by focusing on the expediency of teaching history and on teaching approaches to modern school. The article moves on two basic and interdependent levels. At first, multiperspectival approach supported as the most suitable for creating students who act in inquiry based learning environments and future citizens with developed critical historical thinking, through citizenship; with developed historical literacy. At the same time, on a second level, visualizing of history narrations practice is suggested. Specifically, documentary-animation edition creation is presented which was implemented from students as part of a refugee crisis educational program. It is clear from this article that this practice offers a series of learning motivations in a larger number of students, in comparison with traditional learning approaches, while at the same time allows the development of critical and analytical thinking skills among multiple and often contradictory sources and offers depth in historical thinking and knowledge.

Keywords: *history, visualizing, documentary, animation, refugee crisis, critical thinking, multiperspectival approach, historical literacy*

Περίληψη

«Τι γιορτάζουμε την 25^η Μαρτίου και τι την 28^η Οκτωβρίου;» ακούμε να ρωτούν οι δημοσιογράφοι τους νέους και τις νέες σε διάφορα ρεπορτάζ στον δρόμο. Τι φταίει, όμως, και οι απαντήσεις που δίνουν οι νέοι είναι συνήθως λανθασμένες; Ποιος, τελικά, είναι ο σκοπός της διδασκαλίας της ιστορίας;

Το παρόν άρθρο αποπειράται να απαντήσει σε αυτά τα ερωτήματα, επικεντρώνοντας στην σκοπιμότητα της διδασκαλίας του μαθήματος της ιστορίας και τις προσεγγίσεις αυτής στο σύγχρονο σχολείο. Το άρθρο κινείται σε δυο βασικά κι αλληλένδετα επίπεδα. Στο πρώτο, υποστηρίζεται η πολυπρισματική προσέγγιση ως η πλέον κατάλληλη για την δημιουργία μαθητών, που δρουν σε διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης, και μελλοντικών πολιτών με ανεπτυγμένη κριτική ιστορική σκέψη, μέσω της πολιτεότητας· με ανεπτυγμένο ιστορικό εγγραμματισμό. Παράλληλα, σε ένα δεύτερο επίπεδο, προτείνεται η πρακτική της οπτικοποίησης των ιστορικών αφηγήσεων. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η δημιουργία ντοκιμαντέρ με τη μορφή animation, όπως αυτή υλοποιήθηκε από μαθητές και μαθήτριες στο πλαίσιο προγράμματος για την προσφυγική κρίση. Από τις σελίδες του άρθρου γίνεται

αντιληπτό ότι η εν λόγω πρακτική προσφέρει μια σειρά από κίνητρα μάθησης σε μεγαλύτερο αριθμό μαθητών, σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς τρόπους, ενώ την ίδια στιγμή επιτρέπει την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής και ανάλυσης δεδομένων από πολλαπλές και συχνά αντικρουόμενες πηγές και προσφέρει βάθος στην ιστορική σκέψη και την ιστορική γνώση.

Λέξεις-κλειδιά: ιστορία, οπτικοποίηση, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια, προσφυγική κρίση, κριτική σκέψη, πολυπρισματική προσέγγιση, ιστορικός εγγραμματισμός

«Τι γιορτάζουμε την 25^η Μαρτίου και τι την 28^η Οκτωβρίου;» ακούμε να ρωτούν οι δημοσιογράφοι τους νέους και τις νέες σε διάφορα ρεπορτάζ στον δρόμο. «Πες μου, λοιπόν, μπαμπά, ποια είναι η χρησιμότητα της ιστορίας;» ρώτησε τον ιστορικό πατέρα του Marc Bloch ένα νεαρό αγόρι (Bloch, 1994 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017).

Τι φταίει και οι απαντήσεις είναι συνήθως λανθασμένες στην πρώτη περίπτωση; Ποιος είναι ο σκοπός της διδασκαλίας της ιστορίας;

Σύμφωνα με τον Πελαγίδη (1999) οι στόχοι (βάσει του Π.Δ. 1034 του 1977 ΦΕΚ 347 Α') έχουν την τάση να διαμορφώσουν την προσωπικότητα του μαθητή ώστε να είναι ικανός να ανταποκριθεί σε ανάγκες όπως η κατανόηση των πολιτικών γεγονότων και των πολιτιστικών στοιχείων του παρελθόντος και του παρόντος του ελληνικού έθνους, η καλλιέργεια συναισθημάτων και βιωμάτων φιλοπατρίας και η προετοιμασία για ενσυνείδητη συμμετοχή σε μελλοντικά δρώμενα της ελληνικής και της διεθνούς κοινότητας.

Ο Peter Seixas (2000, όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017) ωστόσο εισηγείται μια τυπολογία τριών προσεγγίσεων της διδασκαλίας της ιστορίας: αυτή της ενίσχυσης της συλλογικής μνήμης (enhancing collective memory) ή παραδοσιακή προσέγγιση, της επιστημονικής προσέγγισης (disciplinary approach) και της μεταμοντέρνας προσέγγισης (postmodern approach).

Κατά την παραδοσιακή προσέγγιση πρωτεύουσα σημασία έχει το «τι;» (περιεχόμενο) παρά το «πώς;» (μέθοδος). Εξαιτίας του γεγονότος ότι παρουσιάζει κοινά στοιχεία με τη «μεγάλη παράδοση» (great tradition) της Μ. Βρετανίας, η προσέγγιση αυτή είναι δασκαλοκεντρική και σκοπό έχει να καλλιεργήσει στους μαθητές μια κοινή κληρονομία ή συλλογική μνήμη (Husbands, Kitson and Pendry, 2003 όπ. αναφ. Μακαρατζής, 2017). Ο παθητικός μαθητής αναπτύσσει τη συλλογική μνήμη μέσα από τρεις παραμέτρους: του «ανήκειν» σε μια ομάδα (group identity), της κοινωνικής συνεκτικότητας (social cohesion) και του ηθικού πλαισίου μέσα στο οποίο θα καθοριστούν οι αποφάσεις και οι δράσεις του παρόντος και του μέλλοντος.

Η επιστημονική (ή εναλλακτική) προσέγγιση από την άλλη, η οποία αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1970, βασίζεται στην πειθαρχία της ιστορίας. Σκοπός είναι οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν γνώσεις περιεχομένου (content knowledge) και ένα σύνολο δεξιοτήτων (skills): να καταστούν «εν δυνάμει ιστορικοί» (Husbands, 2004 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017). Οι δεξιότητες οι οποίες αφορούν στην ανάλυση, τη σύγκριση και την αξιολόγηση διαφορετικών τεκμηρίων με στόχο την κατασκευή του ιστορικού αφηγήματος είναι ο βασικός σκοπός της διδασκαλίας της ιστορίας (Husbands, Kitson and Pendry, 2003 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017). Κατ' επέκταση μία τέτοια προσέγγιση δημιουργεί πολίτες με κριτική σκέψη και συναρτάται με την καλλιέργεια του ιστορικού εγγραμματισμού (historical literacy) (Seixas, 2000 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017).

Η επιστημονική προσέγγιση όμως αμφισβητείται με βάσει το επιχείρημα ότι η ιστορική έρευνα είναι υποκειμενική και βασίζεται στις επιθυμίες των ιστορικών που

την ερμηνεύουν. Τονίστηκε επίσης ο λογοτεχνικός χαρακτήρας των ιστορικών κειμένων και στα μυθοποιητικά στοιχεία που περιλαμβάνει (White, 1973 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017). Η μεταμοντέρνα αυτή προσέγγιση υποστηρίζει ότι η διδασκαλία της ιστορίας οφείλει να εφοδιάσει τον μαθητικό πληθυσμό με κατάλληλα νοητικά μοντέλα τα οποία θα τους επιτρέψουν να εμπλακούν στα γεγονότα του παρελθόντος και όχι να αποδεχτούν άκριτα κάποια από τις ενδεχόμενες ερμηνευτικές εκδοχές. Στόχος δηλαδή δεν είναι η «καλύτερη» ή πιο «νόμιμη» ιστορική αφήγηση αλλά η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες προσεγγίζουν το παρελθόν ώστε να εξυπηρετήσουν στόχους του παρόντος (Seixas, 2000 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017).

Οι απόψεις ωστόσο συγκλίνουν στο ότι η φύση της ιστορίας δεν είναι μια «αντικειμενική» απλή εξιστόρηση/αναπαράσταση του παρελθόντος αλλά ένας συστηματικός τρόπος σκέψης για το παρελθόν (Wineburg, 1998 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017) νοηματοδοτημένος από την εκάστοτε κουλτούρα. Η πολυπρισματική προσέγγιση υποστηρίζει την ανεξάντλητη ποικιλία των ιστοριών και τη μετατόπιση στις πολλαπλές και συχνά διαφορετικές ή και συγκρουόμενες μεταξύ τους αφηγήσεις (Μακαρατζής, 2017). Κατ' επέκταση η διδασκαλία της ιστορίας σκοπό έχει «να βοηθήσει τους μαθητές να διαμορφώσουν έλλογη, τεκμηριωμένη, υπεύθυνη και προσωπική άποψη για τα ιστορικά θέματα μέσα από την πολυπρισματική προσέγγιση του παρελθόντος» (Seixas, 2004 όπ. αναφ. στο Μακαρατζής, 2017).

Με ποια μέθοδο όμως θα προσεγγίσουμε τη διδασκαλία της ιστορίας πολυπρισματικά; Πώς θα καλλιεργήσουμε την ιστορική σκέψη, την πολιτειότητα (citizenship) στους μαθητές και στις μαθήτριάς μας;

Ο Τσιβάς (2012, σ.29) αναφέρει:

Η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης αποτελεί προτεραιότητα και προσδιορίζεται από την ενεργή εμπλοκή των μαθητών και των μαθητριών με το πρωτογενές ιστορικό υλικό, στο πλαίσιο της ιστορικής διερευνητικής μάθησης και απομάκρυνσης από διδακτικές στρατηγικές απομνημόνευσης και άκριτης αποδοχής των μικρών και μεγάλων αφηγήσεων του παρελθόντος (Carretero & Voss, 1994; Leinhardt & Young, 1996; Husbands, 1996; Stearns et al., 2000; Wineburg, 2001; Moniot, 2002; Barton & Levstik, 2004; Lee, 2005; Sandwell, 2006).

Η καλλιέργεια αυτών των εννοιών (ιστορική σκέψη, πολιτειότητα) φαντάζει δύσκολη ή και ανέφικτη πιθανόν για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Όπως αναφέρει ο Μακαρατζής (2017):

[...] έρευνες έδειξαν ότι η ηλικία των μαθητών και μαθητριών δε συνδέεται με την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης τους (Booth, 1987, 1993; Downey and Levstik, 1988; Husbands, 2004; Levstik and Pappas, 1992), αλλά συναρτάται με την ενεργό εμπλοκή τους σε ιστορική έρευνα, στην οποία γίνεται συστηματική χρήση μαρτυριών (Ρεπούση, 2004; VanSledright, 2002b) και ιστορικών ερωτημάτων που στοχεύουν στην παραγωγή προσωπικών συμπερασμάτων» (Husbands, 2004).

Σημαντικό στοιχείο της καλλιέργειας της πολιτειότητας αποτελεί ο διαπολιτισμικός διάλογος.

Ο διαπολιτισμικός διάλογος θεωρείται ότι μπορεί να αναπτύξει την «ικανότητα που έχει κάποιος να δει τον εαυτό του από την πλευρά των άλλων μέσα από μια

αμοιβαία κατανόηση, και να συνεργαστεί μαζί τους για την επίλυση προβλημάτων της κοινωνικής ζωής» (Council of Europe, 2008: 20). Σύμφωνα με την Clarke (1996), μέσω του διαπολιτισμικού διαλόγου, η εκπαίδευση για την πολιτεία αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός «ολοκληρωμένου» πολίτη, ο οποίος «έχει συνείδηση της δράσης του, σε ένα κόσμο που μοιράζεται με άλλους, και ταυτόχρονα συνείδηση ότι η ταυτότητα του και η ταυτότητα των άλλων συσχετίζεται και συνδημιουργείται» (Banks 2008: 136). (Μακαρατζής, 2017)

Ο Πελαγίδης (1999) υποστηρίζει ότι το μάθημα της ιστορίας, εξαιτίας της ιδιαιτερότητάς του, οφείλει να βασιστεί σε ορισμένες αρχές. Τρεις από αυτές είναι η αρχή της εποπτικότητας, η αρχή της βιωματικότητας και η αρχή της αυτενέργειας.

Σύμφωνα με την αρχή της εποπτικότητας, ο μαθητής/ η μαθήτρια δεν θα πρέπει να διδάσκεται μια «αόρατη και αφηρημένη ιστορική γνώση» αλλά «πρέπει και να την βλέπει, να την ακούει, να την αισθάνεται» (Πελαγίδης, 1999). Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο κρίνονται απαραίτητα εποπτικά υλικά όπως χάρτες, πίνακες, εικόνες, κειμήλια, οπτικοακουστικά μέσα κ.α..

Η αρχή της βιωματικότητας προσφέρει στον μαθητή/ στη μαθήτρια την ευκαιρία να βιώσει το ιστορικό γεγονός, την ιστορική γνώση μέσα από ποικίλους βιωματικούς τρόπους (διάλογος με συμμαθητές/τριες, θεατρικό παιχνίδι κ.α.).

Τέλος, η αρχή της αυτενέργειας συνδέεται άμεσα με τις προηγούμενες και τις εξελίσσει εφόσον οδηγεί τον μαθητή/ τη μαθήτρια στο αναζητήσει πηγές, να ανακαλύψει τη νέα γνώση, να συγκεντρώσει αντικείμενα, να αναπτύξει κριτική σκέψη (Πελαγίδης, 1999).

Η αναζήτηση λοιπόν μεθόδων και μέσων που θα επιτρέψουν στους μαθητές να κατανοήσουν, να απομνημονεύσουν και να αποκτήσουν κριτική σκέψη σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα απαιτεί το συνδυασμό εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας.

Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάμε τους όρους «learn through play» (ή learn by playing) και «edutainment» μέθοδοι κατά τις οποίες το μάθημα (της ιστορίας) ενισχύεται και γίνεται πιο ελκυστικό για τους μαθητές/τις μαθήτριες μέσω της χρήσης Νέων Τεχνολογιών και παιχνιδιών. Οι μέθοδοι αυτές αν και παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες, διαφέρουν σε αρκετά σημεία (Rapeepisarn, Kowit & Wong, Kok & Fung, Chun & Depickere, Arnold., 2006) τα οποία δεν κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούν εδώ.

Σύμφωνα με το Κέντρο για τη Διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση Τεχνολογίας (The Center for Teaching History with Technology) «όταν η τεχνολογία χρησιμοποιείται κατάλληλα, μπορεί να μετασχηματίσει το μάθημα ιστορίας σε ένα χώρο ενεργούς μάθησης και κριτικής σκέψης και να συνδέσει τους μαθητές και τις μαθήτριες με το παρελθόν.» (Μακαρατζής, 2017)

Οι παραπάνω μέθοδοι ωστόσο αναφέρονται στην εισαγωγή ήδη υπαρχουσών μορφών Νέων Τεχνολογιών (π.χ. λογισμικά, ηλεκτρονικά παιχνίδια, ψηφιακά περιβάλλοντα κ.α.) και παιχνιδιών στη διδασκαλία ως μέσα για την επίτευξη των διδακτικών στόχων. Η πρακτική που ακολουθεί αφορά στην οπτικοποίηση της ιστορίας· στην παραγωγή πρωτότυπου εποπτικού υλικού με τη βοήθεια των Νέων Τεχνολογιών και του παιχνιδιού. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται η δημιουργία ντοκιμαντέρ- ταινίας κινουμένων σχεδίων (τεχνική stop motion animation) από τους μαθητές και τις μαθήτριες με θέμα το προσφυγικό.

Για ποιο λόγο να επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός όμως τη δημιουργία ντοκιμαντέρ; Ποια τα οφέλη αυτής της πρακτικής συγκριτικά με τις άλλες;

Όπως υποστηρίζει ο Richard Jones- Nerzic (International School History) οι λόγοι είναι πολλοί. Πρώτον, «γιατί μπορούμε». Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η ένταξη

της στα σχολεία πλέον επιτρέπει την δημιουργία ντοκιμαντέρ με τους μαθητές/τριές μας στο μάθημα της ιστορίας. Δεύτερον, «γιατί πρέπει». Υπάρχουν πολλοί καλοί λόγοι οι οποίοι μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις λέξεις: κίνητρο, δεξιότητες και βάθος. Η δημιουργία ντοκιμαντέρ μπορεί να εμπλέξει και να κινητοποιήσει περισσότερους μαθητές/τριες από ότι μια παραδοσιακή μορφή προσέγγισης (κίνητρο). Επιπλέον, μέσω της εμπειρίας αυτής, οι μαθητές/τριες αποκτούν μια πιο κριτική εκτίμηση για το πώς λειτουργεί ο κινηματογράφος. Οι δεξιότητες αυτές είναι πλέον τα πιο σημαντικά μέσα για την κατανόηση του παρελθόντος. Ο Jones αναφέρει τα λόγια της καθηγήτριας μέσω των ενημέρωσης Patricia Aufderheide: «τα ντοκιμαντέρ είναι συχνά η πρώτη πόρτα μέσω της οποίας οι άνθρωποι περπατούν για να καταλάβουν το παρελθόν» (Aufderheide, 2007: 132) (δεξιότητες). Τέλος, προσθέτει, μέσω της δημιουργίας ντοκιμαντέρ, οι μαθητές/τριες αποκτούν σαφή επίγνωση της επιστημολογικής πρόκλησης του να κρίνεις σωστά τα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος αλλά και, λόγω της ποικιλίας των πρακτικών εργαλείων, μπορούν να δημιουργήσουν πολλαπλές εναλλακτικές αφηγήσεις.

Η καλή πρακτική υλοποιήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Βόλακα του νομού Δράμας από τους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ' και Δ' τάξης (συνδιδασκαλία) κατά το έτος 2015- 2016.

Αφορμή για την παραγωγή του animation-ντοκιμαντέρ με τίτλο «Το μήνυμα» στάθηκε η έλευση Σύρων προσφύγων στην περιοχή. Οι μαθητές ενδιαφέρθηκαν να ανακαλύψουν την ιστορία πίσω από τα φαινόμενα που πλέον ανήκαν όχι μόνο στην διεθνή και εθνική αλλά και στην τοπική ιστορία.

Στόχοι βάσει της ταξινόμιας του Bloom

Οι μαθητές και οι μαθήτριες στο τέλος του προγράμματος να είναι ικανοί:

A. Γνωστικοί (cognitive):

1. Να αναφέρουν με χρονολογική σειρά βασικά ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τον πόλεμο στη Συρία
2. Να περιγράφουν τα αίτια της προσφυγικής κρίσης
3. Να αναγνωρίζουν και να κατονομάζουν σημαντικά πρόσωπα και ομάδες που σχετίζονται με τον πόλεμο στη Συρία
4. Να συνθέτουν το ιστορικό αφήγημα βάσει των πληροφοριών που συγκέντρωσαν
5. Να εξηγούν και να κριτικάρουν γεγονότα και συμπεριφορές των πρωταγωνιστικών προσώπων και ομάδων

B. Συναισθηματικοί (affective):

1. Να εκδηλώνουν ενσυναίσθηση για τον προσφυγικό πληθυσμό
2. Να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των ευάλωτων ομάδων
3. Να παροτρύνουν και να υιοθετούν πρακτικές εθελοντισμού και αλληλεγγύης

Γ. Ψυχοκινητικοί:

1. Να κατασκευάζουν storyboard για ταινία κινουμένων σχεδίων (animation)
2. Να κατασκευάζουν ήρωες με πλαστελίνη
3. Να κατασκευάζουν σκηνικά με ποικίλα υλικά
4. Να συνεργάζονται με αρμονία

Βήματα υλοποίησης:

Ανακάλυψη πληροφοριών: Μέσω διαδικτύου οι μαθητές/ μαθήτριες αναζήτησαν με την υποστήριξη και παρότρυνση της εκπαιδευτικού πληροφορίες ποικίλης μορφής (εικόνες, βίντεο, άρθρα κ.α.) και ενημερώθηκαν για την Αραβική Άνοιξη και τον πόλεμο στη Συρία. Οι πηγές ήταν πολλαπλές και τέθηκαν σε σύγκριση.

Διατύπωση ιστορικής αφήγησης: Οι μαθητές/τριες συζήτησαν και ανέλυσαν τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν από τις πηγές στην ολομέλεια. Στη συνέχεια

διάρθρωσαν τη ιστορική αφήγηση των γεγονότων. Κατανόησαν τη διαφορά μεταξύ των όρων πρόσφυγας και μετανάστης.

Η ιδέα της ταινίας: Η ιδέα προέκυψε από την διαπίστωση εκ μέρους των μαθητών/τριών ρατσιστικών συμπεριφορών. Αποφάσισαν λοιπόν να δημιουργήσουν μία ταινία κινουμένων σχεδίων με σκοπό την ενημέρωση για τον πόλεμο στη Συρία και την ευαισθητοποίηση του κόσμου για τους πρόσφυγες (ενσυναίσθηση). Η εκπαιδευτικός εξήγησε τον τρόπο δημιουργίας ταινίας κινουμένων σχεδίων με την τεχνική stop motion.

Διαδικασία δημιουργίας ταινίας: Αρχικά συμφωνήθηκε η μορφή (animation) και η διάρθρωση του περιεχομένου. Στη συνέχεια, κατεγράφησαν με χρονολογική σειρά τα σημαντικότερα γεγονότα τα οποία και θα αναφέρονταν στην ταινία. Ακολούθησε η κατασκευή του storyboard, δηλαδή ο διαχωρισμός της ταινίας σε σκηνές και η αποτύπωση των καρτέ σε χαρτί (εικόνα και λεζάντα) ενώ, τέλος, δόθηκε ο τίτλος.

Συγκέντρωση απαιτούμενων υλικών: Οι μαθητές/τριες και η εκπαιδευτικός συγκέντρωσαν τα απαραίτητα για τη δημιουργία της ταινίας υλικά. Αυτά ήταν: smartphone, mini τρίποδας, πλαστελίνες, υφάσματα, χάρτες, σημαίες (μικρογραφίες) κ.α..

Κατασκευή ηρώων και σκηνικών: Οι μαθητές/τριες χωρίστηκαν σε ομάδες ελεύθερα και κάθε ομάδα ανέλαβε τη δημιουργία συγκεκριμένων ηρώων και σκηνικών.

Λήψεις- Μοντάζ: Για τις λήψεις έγιναν αρκετές προσπάθειες μέχρι οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τη λογική της αλληλουχίας των εικόνων και τη σταθερότητα της κάμερας και του φωτισμού που απαιτείται. Το μοντάζ έγινε από την ίδια την εκπαιδευτικό με την καθοδήγηση των μαθητών/τριών λόγω της πίεσης του χρόνου και λόγω της απειρίας των μαθητών με το συγκεκριμένο λογισμικό (MovieMaker).

Διάχυση: Ανάρτηση του ντοκιμαντέρ- animation στο YouTube και σε περιβάλλον κοινωνικού δικτύου καθώς και προβολή του σε γιορτή του σχολείου.

Το ντοκιμαντέρ- animation «Το μήνυμα» είναι διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=-DPg8O1x0H8&t=2s>

Η δημιουργία ντοκιμαντέρ με τη μορφή animation στην τάξη αποτελεί μια διαφορετική προσέγγιση του μαθήματος της ιστορίας στο σύγχρονο Δημοτικό Σχολείο που σκοπό έχει την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και του ιστορικού εγγραμματισμού μέσα από ενδιαφέροντα διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης. Όπως ισχυρίζονται δάσκαλοι/ες «[...] το μαθητικό ενδιαφέρον αυξάνεται όταν ο εκπαιδευτικός αγαπά το ιστορικό μάθημα και ενδιαφέρεται ο ίδιος για αυτό» και «συνδέεται ευθύγραμμα με τη διδακτική πορεία που επιλέγουν να ακολουθήσουν» (Δακοπούλου, Α., Κανκά, Δ., Μανιάτη, Ε., 2015).

Σύμφωνα με το Historical Thinking Project (<http://historicalthinking.ca/historical-thinking-concepts>) για να σκέπτονται ιστορικά οι μαθητές/τριες είναι απαραίτητες: (α) η εμπέδωση της ιστορικής σημασίας, (β) η χρήση πρωτογενών πηγών, (γ) η αναγνώριση- εξακρίβωση των εννοιών της συνέχειας και της αλλαγής, (δ) η ανάλυση της αιτιότητας και των συνεπειών, (ε) η υιοθέτηση της ιστορικής προοπτικής, και, (στ) η κατανόηση της ηθικής διάστασης των ιστορικών ερμηνειών. «Τα παραπάνω δεν αποτελούν επιμέρους δεξιότητες αλλά διαμορφώνουν ένα συνολικό εννοιολογικό πλαίσιο σκέψης» (Seixas & Peck, 2008 όπ. αναφ. στο Τσιβάς, 2012).

Όπως διαπιστώνει ο Τσιβάς (2012):

«Η πρόσβαση και διάχυση του ιστορικού περιεχομένου, η δυνατότητα πολλαπλών αναπαραστάσεων των ιστορικών φαινομένων, η επεξεργασία δεδομένων και η δημοσιοποίηση της εργασίας των μαθητών και των μαθητριών διαμορφώνει μια νέα

πραγματικότητα που ενισχύει τη διαδικασία της ιστορικής διερεύνησης και συνεισφέρει στην ανάπτυξη και καλλιέργεια όψεων του επιδιωκόμενου ιστορικού εγγραμματισμού.»

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Δακοπούλου, Α., Καυκά, Δ., Μανιάτη, Ε. (2015). Απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τον ιστορικό εγγραμματισμό, στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος, 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, Τομ. 2015, σ.σ.407- 417, Αθήνα
- Μακαρατζής, Γ. (2017). *Η ένταξη της πολυπροσματικότητας στο μάθημα της ιστορίας. Μια έρευνα-δράση στο πρωτοβάθμιο σχολείο*. (Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/40177>
- Πελαγίδης, Σ. (1999). *Πώς θα διδάξω την Ιστορία στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο*, σ.σ. 33-39, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Αφοί Κυριακίδη
- Rapeepisarn, Kowit & Wong, Kok & Fung, Chun & Depickere, Arnold. (2006). *Similarities and differences between learn through play and edutainment*. Proceedings of the 3rd Australasian Conference on Interactive Entertainment, 4-6 December 2006, Perth, W. A., 28-32.
- Richard Jones- Nerzic. International School History διαθέσιμο στο <http://www.internationalschoolhistory.net/documentary/chapter6.htm>
- Τσιβάς, Α. (2012). Η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης στο πλαίσιο της ιστορικής διερεύνησης στο πρωτοβάθμιο σχολείο. 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ, σ.σ. 29- 36, Βόλος